

УДК 351.824(477):620.9

DOI <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.4.5>

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗБУДОВИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ У СУЧАСНОМУ СТРАТЕГУВАННІ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Салюк-Кравченко О. О. – кандидат економічних наук,
доцент кафедри публічного адміністрування, докторант ПрАТ «Вищий
навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»;
старший науковий співробітник сектору вищої освіти відділу освітньої
статистики і аналітики ДНУ «Інститут освітньої аналітики»
ORCID: 0000-0002-8404-1138

Кожна високотехнологічно розвинута держава у своїй генеральній візії формування процвітання орієнтується на власні стратегічні плани різних сфер та напрямлень, і енергетична галузь не є винятком та займає ключові позиції як необхідно критична для повноцінного існування ієрархічних систем економіки, що тісно пов'язані з функціонально-державною системою публічного управління. Відтак, відповідна стаття покликана розкрити та детально дослідити концептуальне забезпечення сучасного стратегування в глобальній безпековій енергетичній сфері в контексті зміцнення та розбудові енергетичної самостійності України.

У статті досліджено теоретичні особливості проблематики енергетичного стратегування та розкрито поняття «Українська післявоєнна енергетична стратегія розвитку» під яким визначається стратегічний документ розвитку енергетики України який генеральною метою передбачає енергетичну незалежність держави, що розроблений з урахування принципів енергоефективності, енергозаощадження та декарбонізації, розрахований на відповідності реалістично прогнозованого енергетичного балансу держави на базі адаптивно-динамічних безпекових галузевих постулатах, з розрахунком реалізації 30-40 років який має за основну стратегічною цілю трансформацію, переформатування застарілих видів енергетик та розвиток, в тісній науковій конгломерації, нових поколінь енергетичних генерацій автономного типу функціонування відновлювальної і ядерної видів енергетик та атомної промисловості.

Однією з частин статті присвячено освітленню еволюції та розбудові енергетичної стратегії України як основного інструментарію реалізації державної політики в паливно-енергетичному комплексі публічних органів влади України та в контексті міжнародної енергетичної безпеки досліджено на прикладі сучасної іноземної практики розвитку стратегування ЄС.

У дослідницькій роботі виділено, що ключовими елементами парадигми розвитку енергетичної системи в контексті сучасного стратегування глобальної енергетичної безпеки мають становити: ресурси досягнення, часовий проміжок здійснення, завдання та реперні точки виконання тактичних цілей та підсумкову генеральну мету розвитку.

В підсумках дослідження надано теоретичні основи формування та нариси вітчизняної післявоєнної енергетичної безпекової стратегії розвитку. Підкреслено, що основним трендом уваги розроблених комплексних механізмів управління публічної влади та енергетичного менеджменту компаній і вітчизняних науковців у післявоєнний період енергетичної системної відбудови України має стати розбудова стратегічного документа прогресивного розвитку енергетики України на засадах механізму впровадження нових поколінь новітньої енергетичної генерації з метою позиціонування енергетичної незалежності України в системі сучасної глобальної енергетичної безпеки.

Ключові слова: публічне управління, механізми публічного управління, безпека, енергетична безпека, глобальна енергетична безпека, енергетика, паливно-енергетичний комплекс, стратегія, енергетична стратегія, державна політика, енергетична політика.

Saliuk-Kravchenko O. O. Conceptual provision for the development of Ukraine's energy independence in the modern strategy of global security

Every highly developed country, in its overarching vision of prosperity, focuses on its own strategic plans for various sectors and directions. The energy sector is no exception and occupies a key position as it is essential for the full functioning of hierarchical economic systems, which are closely linked to the functional state system of public administration. Accordingly, this article aims to reveal and thoroughly explore the conceptual foundations of modern strategy in the global energy security sphere in the context of strengthening and developing Ukraine's energy independence.

The article investigates the theoretical aspects of energy strategy and delves into the concept of «Ukraine's Post-War Energy Development Strategy». This strategic document is designed to achieve Ukraine's energy independence. It is developed based on the principles of energy efficiency, energy conservation, and decarbonization, taking into account realistic projections of the country's energy balance and is calculated for a 30-40 year implementation period. The main strategic goal is the transformation and modernization of outdated energy types, and the development, in close scientific cooperation, of new generations of autonomous renewable and nuclear energy sources, as well as the nuclear industry.

One part of the article is dedicated to the evolution and development of Ukraine's energy strategy as a fundamental tool for implementing government policy in the fuel and energy complex of Ukrainian public authorities. In the context of international energy security, the article examines the modern foreign practices of strategy development in the EU.

The research highlights that the key elements of the energy system development paradigm in the context of contemporary global energy security strategy should include: resources required for achievement, timeframe for implementation, tasks and benchmarks for achieving tactical goals, and the ultimate overall goal of development.

The research concludes by providing a theoretical foundation for the formulation and outline of Ukraine's post-war energy security development strategy. It emphasizes that the primary focus of the developed comprehensive management mechanisms by public authorities, energy management companies, and domestic scientists in the post-war period of Ukraine's energy system recovery should be the development of a strategic document for the progressive development of Ukraine's energy sector. This document should be based on a mechanism for introducing new generations of advanced energy generation technologies with the aim of positioning Ukraine's energy independence within the framework of modern global energy security.

Key words: public administration, mechanisms of public administration, security, energy security, global energy security, energy, fuel and energy complex, strategy, energy strategy, state policy, energy policy.

Постановка проблеми. Виклики глобальної та національної рівнів енергетичних загроз в поєднанні з військовою повномасштабною агресією росії проти України вимагають рішучих кроків та вагомих політично-державних рішень від публічних органів влади, які формують та реалізують державну політику в паливно-енергетичному комплексі країни. Зрештою, від швидкої адаптивності до перемін ситуації на кон'юнктурі світових енергетичних ринках та ефективного реагування на загрозливі стани функціонування енергетики України залежить стале формування та становлення національної енергетичної незалежності.

Тому немає сумнівів, що кваліфіковано-професійний та науково обґрунтований підхід до формування та впровадження новітньої післявоєнної енергетичної стратегії розвитку України на основі адаптивно-динамічних безпекових механізмів є безумовно актуальний, що не втрачає своєї актуальності й у воєнний час функціонування енергетичної системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження енергетичного стратегування є актуальним питання постійного інтересу науковців різних сфер, відтак його розгляд в концептуальному аспекті забезпечення розбудови енергетичної незалежності України та вивченні сучасного іноземного досвіду з відповідного питання в призмі глобальної енергетичної безпеки провадили Ю. Драчук, А. Зеркаль, У. Ільницька, Ю. Коваленко, Д. Лазаренко, О. Марченко, Д. Паламарчук,

Н. Паламарчук, Б. Походенко, Н. Рябець, І. Семенець-Орлова, І. Тимків, О. Шевченко, М. Яворська та інші.

Метою статті є дослідження сучасного енергетичного стратегування, в тому числі вітчизняного, в умовах глобальних та національних викликів сьогодення в передумовах ефективної розбудови енергетичної незалежності України, та творення основ, принципів та факторів майбутньої післявоєнної енергетичної стратегії розвитку України на енергетично безпекових засадах.

Виклад основного матеріалу. Розпочнемо дослідження становлення сучасного стратегування в глобальній безпековій енергетичній сфері в контексті зміцнення та розбудови енергетичної самостійності України з розкриття теоретичних особливостей та наукових думок провідних вітчизняних та закордонних вчених у відповідному питанні вивчення.

Доречно буде розпочати з наступного наукового висновку, який стверджує, що реалії сучасного світу такі, що прогнозування стратегічних перспектив розвитку енергетики неминуче повинно проходити через точки біфуркації, вихід з яких може змінювати сценарії розвитку енергетики як галузі. Очікувані ключові параметри та показники можуть не збігатися з реалізованими значеннями. Науковцями зазначено, що сучасна наука ще не має методів впевненого прогнозування розвитку енергетики на тривалий період, але досвід використання моделей прогнозування дає підстави для стриманого оптимізму будувати несуперечні сценарії, хоч й без оцінки повноти їх складу та ймовірності реалізації [1].

Відповідне є аксіомою і можна лише ствердно погодитись і прогнозовано окреслити те, що розроблення енергетичної стратегії повинно здійснюватися в тісній взаємодії з усіма учасниками енергетичного ринку та в тісній науково-виробничій конгломерації, в чому зацікавлені в першу чергу державні інституції у сфері енергетики, підґрунтя чого є всебічний та раціональний підхід до сучасного стратеготворення.

Вплив глобальних енергетичних загроз є одним з вирішальних у формуванні стратегій розвитку енергетик країн світу, саме тому вітчизняна безпекова основа сучасного енергетичного стратегування повинна мати різні варіації реагування адаптивно-динамічного механізму енергетичної безпеки. Підтвердження згаданого є твердження, що обидві сторони, Україна та ЄС, стикаються з викликами у геополітичному контексті своєї енергетичної сфери. Забезпечення енергетичної незалежності та безпеки, диверсифікація постачання, розвиток власних ресурсів та сприяння енергоефективності та інноваціям є стратегічними напрямками для забезпечення сталого та стійкого енергетичного розвитку [2].

Важливість в застосуванні трансформаційних процесів застарілих видів енергетичних генерацій та використання новітніх поколінь енергетичних генерацій автономного типу функціонування є теж одним з ключових аспектів трендового розвитку енергетичної галузі України у післявоєнний період енергетичної системної відбудови, що має в першочергових порядках бути заплановано в новітній енергетичній стратегії розвитку України.

У зв'язку з цим наступна наукова думка є підтвердженням відповідного дослідження, та зазначає наступне, що дослідження підкреслює потребу в комплексному підході до проблем енергетичної безпеки, що включає в себе як технічні, так і політичні рішення. Продовження залежності від вуглеводнів може призвести до серйозних наслідків для економіки, екології та геополітичної стабільності. Тому розробка та реалізація стратегій зменшення цієї залежності через впровадження альтернативних джерел енергії є важливою складовою політики багатьох країн [3].

Необхідність передбачення в новітній післявоєнній енергетичній стратегії розвитку України окремого безпекового компонента, а можливо й окремої стратегії енергетичної безпеки держави є особливо актуально в сучасний час функціонування енергетичної галузі України в умовах дії воєнного часу, відтак зазначене бачення підтверджується науковою думкою, яка визначає, що стратегія енергетичної безпеки України необхідна, щоб забезпечити прогнозованість розвитку і стійкість енергосистеми, своєчасну ідентифікацію загроз та запобігання їм [4].

На акценті необхідності міжнародної енергетичної співпраці між державами та комплексного підходу у впровадженні енергетичного стратегування вчені зазначають про наступне, що реакція на актуальні сьогоднішнім подіям виклики вимагає від світової спільноти комплексного підходу щодо формування та імплементації стратегій в енергетиці. Без міжнародного співробітництва шанси забезпечити глобальну енергетичну безпеку та здійснення енергопереходу є мізерними. Світова спільнота повинна усвідомити неможливість забезпечення глобальної енергетичної безпеки та здійснення глобального енергопереходу якщо країни віддадуть пріоритет самозабезпеченню над інтеграцією та торгівлею. Також неможливо нівелювати ризики глобальній економічній безпеці у випадку якщо країни почнуть втрачати переваги взаємопов'язаних ринків, як способу впоратися зі змінами в попиті та пропозиції та подолати несподівані потрясіння. Усе це вказує на критичну необхідність посилення взаємодії та співпраці країн світу в енергетичній сфері [5]. Відтак можливо додати, що енергетичне стратегування неможливе без прогнозування програмно-безпекової компоненти розвитку будь-якої системи енергетичного комплексу держави, що потребує особливої уваги при розробці відповідного документу державних інституцій у сфері енергетики.

З досвіду енергетичного стратегування ЄС доречно було підмічено У. Ільницькою яка зазначає, що впровадження та реалізація Європейським Союзом Спільної енергетичної політики – гідна та результативна відповідь на регіональні та глобальні енергетичні виклики, загрози, кризи та катастрофи, які набувають максимально актуальності та суспільно-політичної значущості [6], також дослідником зазначено про те, що актуалізація спільних енергетичних проблем та необхідність реформування енергетичного сектору зумовило формування Спільної енергетичної політики держав-членів ЄС; перехід від реалізації енергетичної політики на рівні окремих держав-членів ЄС до активізації узгодженої співпраці в сфері енергетики на наднаціональному рівні Європейського об'єднання [6].

Неможливо не погодитись з зазначеним і відмітити, що енергетична безпекова стратегія ЄС почала докорінно змінюватися з початком військової агресії росії проти України ще на початках 2014 року. Також важливість енергетичної співпраці в рамках політик міжнародних організацій, в тому числі енергетичної сфери впливу ЄС, є безперечно актуальною для розвитку вітчизняної енергетичної сфери.

Що стосується погляду на дослідження публічного управління, то відзначимо, що відповідно до енергетичних умов розвитку країни формується спеціальна інституційна система, до основних функцій якої відноситься забезпечення енергетичної безпеки, загальний розвиток енергетичної сфери та забезпечення енергетичних потреб соціально-економічного розвитку країни. На державному рівні розробляється система ліцензування діяльності в енергетичному секторі, регулюється захист конкуренції на енергетичному ринку країни, врегульовується політика ціноутворення та переглядаються тарифи на енергетичні ресурси [7].

Узагальнюючи теоретичні дослідження питання сучасного енергетичного стратегування, необхідно обґрунтувати одну з ключових ролей у формуванні енергетичної політики України через інструменти публічного управління, яку відіграють державні органи влади у сфері енергетики під час здійснення управління енергетикою воєнного часу. Саме від них залежить якість формування та рівень виконання стратегії розвитку енергетики України, від так конкурентоспроможність енергетичної галузі та її стратегічне майбутнє у великій мірі формується на стадії запровадження механізмів публічного управління галузі.

Отже, перейдемо до наступної практичної частини дослідження розгляду еволюції розбудови енергетичної незалежності України в контексті формування енергетичної стратегії розвитку держави.

Полярність стратегічного розвитку України нерідко визначалася та була залежною від внутрішньо політичних та міжнародно-глобальних візій, що не могло не впливати на енергетичну галузь держави. Відтак еволюційні нормативно-правові зміни енергетичної стратегії України, можливо представити наступним чином:

- Енергетична стратегія України на період до 2030 року (в редакції розпорядження КМУ від 15.03.2006 № 145-р «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року») [8];

- Енергетична стратегія України на період до 2030 року (в редакції розпорядження КМУ від 24.07.2013 № 1071-р «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року») [9];

- Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [10];

- Енергетична стратегія України на період до 2050 року [11].

Закономірно буде тезисно охарактеризувати зазначені стратегії, відтак Енергетична стратегія України на період до 2030 року [8] була одним з перших кроків державних інституцій у сфері енергетики до сталого багаторічного розвитку та відхід від відсталого кількісного розвитку енергозабезпечення України. Необхідно також підкреслити, що відповідна стратегія була розроблена за участі вчених та доопрацьовувалась публічною владою енергетичного менеджменту України за результатами парламентських слухань і громадських обговорень.

Основними цілями стратегії стали: відповідність попиту та якості енергетичного продукту, стає функціонування та ефективний розвиток, енергетична безпека держави, екологічна компонента та цивільний захист в енергетиці, енергозаощадження та раціональне споживання, енергетично-системна інтеграція до європейської енергосистеми. Щоправда, проводячи аналіз та з огляду на зміст стратегії не останнім чином закладається гарантія для економіко-соціальної сфери України у задоволенні потреб постачання енергії всіх видів паливно-енергетичним комплексом держави.

Водночас, в 2013 році приймається оновлена Енергетична стратегія України на період до 2030 року [9], відповідна необхідність внесення корективів та змін до стратегії зумовлене не врахуванням тенденцій глобальних міжнародних енергетичних галузей та не було зважено на можливі трансформаційні процеси в енергетиці України і вплив світових фінансових криз та інше.

Виходячи з відповідних змін стратегія починає містити лаконічніші та сконцентровані цілі, з яких основними стали: економічне обґрунтування в енергетичних продуктах відповідно до попиту, зміцнення енергетичної безпеки держави, збільшення ефективного споживання та використання енергопродуктів, збереження навколишнього середовища та гарантування цивільно-технологічної безпеки в енергетичні галузі.

Підписання Паризької кліматичної угоди [12] (підписання у 2015 році) та укладання Меморандуму про взаєморозуміння щодо стратегічного енергетичного партнерства між Україною та Європейським Союзом спільно з Європейським Співтовариством з атомної енергії [13] (укладений у 2016 році), в основі якого методологічними принципами було взято з Меморандуму між Україною та Європейським Союзом про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі [14] (підписаний у 2005 році), та в першу чергу військова агресія росії, розпочата у 2014 році, стали безперечним тригером змін та переходу у незалежному стратегуванні головного енергетичного документа країни через схвалення Енергетичної стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [10] у 2017 році.

Грунтовними відмінностями з попередніми стратегіями та першорядними орієнтирами зазначеного енергетичного постулату є цілий ряд ініціатив та орієнтирів, таких як: усвідомлений підхід до енергетичної безпеки та до сталого функціонування паливно-енергетичного комплексу держави (після виникнення повноцінних загроз з боку росії), впровадження стандартів ЄС в енергетичні галузі (після закріплення Верховною Радою України в Конституції України прагнення до цілковитого членства в ЄС та НАТО), запровадження ефективних механізмів публічного управління в енергетичні галузі, зміцнення та трансформація системи управління паливно-енергетичного комплексу держави, застосування ефективної індикаторної системи моніторингу виконання стратегії, диверсифікація енергетичної залежності від різних видів енергоносіїв, ґрунтовний розвиток всіх видів відновлювальної енергетики та державна підтримка залучення до масштабування відповідної енергетичної генерації інвесторів, поступова заміна та модернізація застарілих виробничих енергетичних генеруючих потужностей, інноваційний розвиток енергетичної галузі та декарбонізація (зменшення вуглецевих викидів у атмосферу), енергоефективність та енергозощадження.

Але кожна національна незалежність, яка виборювалась у світі, потребувала своїх зусиль і наполегливості та мала значні перепони на шляху забезпечення власної безпеки, в тому числі і енергетичної, так і вітчизняна енергетична галузь та її менеджмент відстоює та формує власну стратегію енергетичної незалежності.

Отже, зазначимо, що повномасштабне вторгнення росії в 2022 році вплинуло і на формування нової концепції Енергетичної стратегії України військового часу, таким чином, у 2023 році була схвалена Енергетична стратегія України на період до 2050 року [11].

Необхідно зазначити, що відповідний стратегічний документ, а саме його повний текст не перебуває у публічному доступі і можливий для ознайомлення тільки для службового використання, що є зрозумілим та логічним з боку публічних органів влади в час дії правового режиму воєнного часу з метою забезпечення енергетичної безпеки держави. Участь у розробці Енергетичної стратегії України на період до 2050 року приймали представники енергетичних компаній, громадськості, експерти енергетичного сектору, компанія KPMG, уряд Великої Британії та публічних органів влади України, які формують та реалізують державну політику в паливно-енергетичному комплексі України.

Можливо тільки зазначити основні акцепти Енергетичної стратегії України на період до 2050 року, які передбачають основною місією забезпечення економіки України сталими та новітніми джерелами енергії [15], також можливо окреслити концептуальні цілі стратегії, якими є: скорочення використання застарілих джерел енергії, максимальний рівень екологічності у енергетичному виробництві,

впровадження інновацій та розширене використання і впровадження відновлювальної енергогенерації, ресурсно-енергетична незалежність енергетичного виробництва, декарбонізація та енергоефективність і енергозаощадження, модернізації енергетичної інфраструктури, розвиток енергетичного ринку України та інтеграція енергетичної галузі до енерго ринків ЄС.

Доречним буде після огляду розвитку вітчизняної енергетичної стратегії, як основного інструментарію реалізації державної політики в паливно-енергетичному комплексі України публічних органів влади України, дослідити приклад сучасної іноземної практики стратегування в контексті міжнародної енергетичної безпеки з метою порівняльного ілюстрування на прикладі енергетичного розвитку ЄС.

Також зауважимо, що дослідження не охоплює енергетичне стратегування організацій, таких як АПЕС (22 держави учасниці), ОЕСД (37 країн учасниць), BRICS (до якої входить 9 країн учасниць), ОПЕС (12 держав учасниць), ООН (через сфери охорони довколишнього середовища, торгівлі, інвестиції та інші), МВФ, Світовий банк, Конференція з Енергетичної Хартії, Міжнародне енергетичне агентство, МАГАТЕ та інші, в контексті розуміння того, що відповідні організаційні союзи реалізують та формують глобальну площину міжнародної енергетичної політики через вплив власних стратегій розвитку та безпекових програм, які мають колосальний світовий вплив на розвиток міжнародних енергетичних трендів, відтак зазначене потребує окремого детального дослідження.

Одним з прикладів глобального впливу вище зазначених міждержавних об'єднань є ініціативи організації Європейської спільноти з вугілля та сталі, що мала за початках ідею економічного союзу виробничих видів промисловості шести країн Європи (Франції, Нідерландів, Люксембургу, Італії, Бельгії та Західної Німеччини), які в кінцевому результаті уклали в 1965 році Договір злиття, який передбачав співпрацю в енергетичній галузі та формування спільної енергетичної політики, що згодом, де факто стало однією з причин започаткуванням ЄС.

Відтак, розглянемо основні особливості та складові елементи енергетичних стратегій, які відіграють провідні ролі у лобіюванні своїх власних національних інтересів з метою зміцнення комплексно державних енергетичних безпекових систем, які впливають на формування глобальної енергетичної безпеки світу на прикладі Стратегії європейської енергетичної безпеки [16].

Отже, основні постулати Європейської безпекової енергетичної стратегії ґрунтуються на енергетично-виробничих, логістичних, системних взаємодіях та безпекових принципах.

Цікавим для дослідження є те, що відповідна енергетична стратегія була прийнята у 2014 році, що є індикатором, що ЄС закономірно ідентифікував та оцінив всю повноту енергетичної небезпеки, яка несла з собою російська загроза, що повною мірою себе проявила в гібридній агресії проти України, в тому числі в значних збитках в енергетичному секторі.

Відтак, зазначимо, що до визначальних засад європейської безпекової енергетичної стратегії відносяться:

- створення самодостатнього внутрішнього енергетичного ринку (за умови збалансованого загального енергетичного балансу ЄС та кожної національної енергетичної системи країни-члена в ній як невід'ємної частини енергетичної структури);
- безперервна енергетична технологічна модернізація та інноваційний підхід в розвитку енергетичних технологій;

- збільшення об'ємів власної енергетичної генерації всіх видів енергетичної генерації;

- логістично-інфраструктурна модернізація системи паливно-енергетичного комплексу в парадигмі зниження всіх видів ризиків зовнішнього постачання енергетичних ресурсів та одночасне впровадження комплексно-безпекових мір щодо унеможливлення несанкціонованих втручання та зривів енергетичних постачань;

- оновлення та створення енергетично безпекових механізмів направлених на подолання енергетично-надзвичайних ситуацій через інструменти внутрішньо національної взаємодії держав членів ЄС;

- збалансування інтересів внутрішньо національних та міжнародної представницької в поєднаній єдиній енергетичній політиці ЄС;

- енергозбереження та енергозаощадження (регулювання процесів).

Згадані засади та фундаментальні аспекти руху розвитку галузі енергетики ЄС та реалізація Стратегії європейської енергетичної безпеки публічно-нормативно реалізовано в документі Дорожня карта Європейської комісії з енергетики до 2050 року [17]. Закономірно буде зазначити, що зазначена карта містить різні варіанти розвитку енергетики ЄС до 2050 року за різних умов функціонування паливно-енергетичного комплексу. Основними постулатами прогнозованого енергетичного розвитку енергетики стали врахування відповідних проєкцій та умов які включають:

- функціонування енергетичної системи за умови відсутності будівництва нових об'єктів джерел енергетичної генерації ядерної енергетики;

- робота енергетичної галузі без привілування та надання окремим видам енергетик (податкова політика ЄС застосовується як важіль у контролі викидів вуглекислого газу в атмосферу);

- відтермінування запровадження енергетичних технологій, які скорочують викиди вуглекислого газу в атмосферу;

- заміщення всіх видів енергетичного виробництва за рахунок відновленої енергетики до кінця 2050 року;

- ефективне впровадження інструментів енергозбереження та реалізація механізмів енергоефективних технологій (прогнозується до кінця 2050 року скорочення використання енергоносіїв майже в половину від потреби в пікові енергетичні періоди споживання енергії в ЄС).

Виходячи з вищенаведеного, можливо стверджувати, що Стратегія європейської енергетичної безпеки [16] та Дорожня карта Європейської комісії з енергетики до 2050 року [17] мають прагматичні та реалістичні стратегічні цілі, які розраховані, на основі статистичних даних та з урахуванням наукових прогнозів та доробків, і можливі до реалізації в запланований період. Разом з цим забезпечення енергетичної безпеки ЄС є основоположним для втілення європейської енергетичної політики державними інституціями у сфері енергетики у прогнозований стратегічний період.

Отже, у підсумках дослідження вітчизняного та закордонного досвіду в сучасному стратегуванні глобальної енергетичної безпеки закономірно буде зазначити, що парадигма розвитку енергетичної системи повинна включати основні елементи (зображено на рис. 1), такі як: ресурси досягнення, часовий проміжок здійснення, завдання та реперні точки виконання тактичних цілей та підсумкову генеральну мету розвитку.

За результатами проведеного теоретико-практичного дослідження питання енергетичного стратегування в сьогочасних умовах переформатування глобальної

Рис. 1. Основні елементи сучасного енергетичного стратегування в контексті енергетичної безпекової системи

енергетичної безпеки та з огляду на небезпеки воєнного часу, вбачається слушним надати теоретичні основи формування та нариси вітчизняної післявоєнної енергетичної безпекової стратегії розвитку.

В першу чергу розкриємо визначення поняття Українська післявоєнна енергетична стратегія розвитку – це стратегічний документ розвитку енергетики України, який генеральною метою передбачає енергетичну незалежність держави, що розроблений з урахування принципів енергоефективності, енергозаощадження та декарбонізації, розрахований на відповідності реалістично прогнозованого енергетичного балансу держави на базі адаптивно-динамічних безпекових галузевих постулатах, з розрахунком реалізації 30-40 років, який має за основну стратегічною ціллю трансформацію, переформатування застарілих видів енергетик та розвиток, в тісній науковій конгломерації, нових поколінь енергетичних генерацій автономного типу функціонування відновлювальної і ядерної видів енергетик та атомної промисловості. Відповідні принципи та фактори втілення новітньої післявоєнної енергетичної стратегії розвитку України проілюстровано на рис. 2.

Необхідними умовами публічного впровадження вітчизняного енергетичного післявоєнного стратегування повинно бути часткове право вето на внесення змін в основну генеральну ціль документа, що є сталим для повноцінного впровадження стратегіями рівня національних та міждержавних організаційних об'єднань. Єдиними обставинами, які відкривають можливість корегування, є уточнення проміжних завдань та індикаторів виконання стратегії. Також буде необхідною умовою та доречно, коли відповідний енергетичний стратегічний документ в певних своїх змістовних частинах повинен мати службові рівні допуску, особливо в інноваційно-технічних та логістично-інфраструктурних аспектах, так функціонування енергетичної системи України в умовах дії воєнного часу підкреслює безпекову необхідність в зазначеному.

І ще одною згаданою засадою стратегічного документа прогресивного розвитку енергетики України передбачено її технічний розвиток через механізм впровадження нових поколінь новітньої енергетичної генерації (до прикладу використання в майбутньому реакторів IV та V покоління в ядерній енергетиці), що дозволить вітчизняному паливно-енергетичному комплексу не здоганяти світові темпи розвитку енергетичної генерації, а задавати тренди на міжнародній арені з виробництва енергетичного продукту.

Зазначені відповідні завдання ставлять перед публічними органами влади України, які формують та реалізують державну політику в паливно-енергетичному комплексі країни й енергетичним менеджментом компаній України та науковцями нові виклики та завдання, що потребують невідкладного розроблення новітніх та комплексних механізмів управління та стратегування енергетичної галузі України у післявоєнний період енергетичної системної відбудови.

Висновки. Апофеозом дослідження є розуміння, що ґрунтовність та повноцінна реалізація новітньої післявоєнної енергетичної стратегії розвитку України є одним з пріоритетів державної політики у зміцненні та нарощенні незалежності держави під час реалізації етапу модернізацій та реконструкції енергосистеми держави на нових безпекових принципах функціонування.

Принциповими позиціями для публічних органів влади України, які формують та реалізують державну політику в паливно-енергетичному комплексі країни у формування сучасної енергетичної стратегії України повинні стати: розрахунок реалістично прогнозованого енергетичного балансу держави (з 4–5 варіаціями можливого розвитку енергетичної системи), практикувати десятирічні часові проміжки термінів реалізації стратегії, запровадження адаптивно-динамічних механізмів енергетичної безпеки, енергоефективність, енергозаощадження,

Рис. 2. Принципи та фактори втілення новітньої післявоєнної енергетичної стратегії розвитку України

декарбонізація, науково-виробнича конгломерація, застосування трансформаційних процесів застарілих видів енергетичних генерацій, використання новітніх поколінь енергетичних генерацій автономного типу функціонування. Зазначене слугувати в майбутньому повноцінними та новітніми основами для конкурентоспроможного вітчизняного енергетичного стратегування в фокусі відповідності до рівня глобальної енергетичної безпеки.

Перспективи подальших досліджень убачаються в розкритті питання ролі та місця в енергетичній глобальній безпековій моделі міжнародних організацій та їх вплив через інструментарій стратегування розвитку в площині формування світової енергетичної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Драчук Ю., Яворська М., Зеркаль А. Аспекти розвитку нової енергетичної стратегії в Україні: європейський досвід використання розподіленої генерації. *Економічний вісник Донбасу*. 2023. № 1(71), 2023. URL: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-1\(71\)-36-46](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-1(71)-36-46) (дата звернення: 27.09.2024).
2. Походенко Б. Огляд та порівняльний аналіз концепцій енергетичної безпеки Європейського союзу й України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2023. № 17. С. 56–79. URL: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2023-17-06> (дата звернення: 27.09.2024).
3. Коваленко Ю., Лазаренко Д., Марченко О. Енергетична безпека країни під час війни: бар'єри та перспективи подолання. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2024. Том 326 №1(2024). С. 262–266. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-41> (дата звернення: 27.09.2024).
4. Шевченко О. Енергетична безпека як невід'ємний елемент забезпечення економічної безпеки держави в стратегіях національної безпеки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. Вип. 67. С. 163–168. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.67.32> (дата звернення: 27.09.2024).
5. Рябець Н., Тимків І. Глобальна енергетична безпека: концепт, фактори та шляхи забезпечення. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61/2024. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-120> (дата звернення: 27.09.2024).
6. Ільницька У. Імплементатії спільної енергетичної політики Європейського союзу та реалізації безпекових енергетичних ініціатив через співробітництво ЄС з міжнародними організаціями. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2023. Вип. 47. С. 36–40.
7. Паламарчук Д., Паламарчук Н. Аналіз енергетичної політики країн-учасниць міжнародного енергетичного агентства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 39–45.
8. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року. *Розпорядження Кабінету Міністрів України* від 15.03.2006 № 145-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2006-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.09.2024).
9. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року. *Розпорядження Кабінету Міністрів України* від 24.07.2013 № 1071-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-2013-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.09.2024).
10. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». *Розпорядження Кабінету Міністрів України* від 18.08.2017 № 605-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.09.2024).
11. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року. *Розпорядження Кабінету Міністрів України* від 21.04.2023 № 373-р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.09.2024).

12. Про ратифікацію Паризької угоди. *Закон України* від 14.07.2016 № 1469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1469-19#Text> (дата звернення: 07.09.2024).

13. Про взаєморозуміння щодо Стратегічного Енергетичного Партнерства між Україною та Європейським Союзом спільно з Європейським Співтовариством з атомної енергії: Меморандум від 24.11.2016 № 984_003-16. Міністерство закордонних справ України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-16#Text (дата звернення: 07.09.2024).

14. Про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі між Україною та Європейським Союзом: Меморандум від 01.12.2005 № 994_694. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_694#Text (дата звернення: 07.09.2024).

15. Енергетична стратегія. Міністерство енергетики України. *Офіційний сайт*. URL: <https://mev.gov.ua/> (дата звернення: 07.09.2024).

16. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. European Energy Security Strategy. COM (2014) 330 final. Brussels, 28.05.2014. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0330> (дата звернення: 20.09.2024).

17. Communication from the Commission to the European Parliament, the council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Energy Roadmap 2050 COM (2011) 885 final. Brussels, 15.12.2011. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0885:FIN:EN:PDF> (дата звернення: 20.09.2024).

REFERENCES:

1. Drachuk Yu., Jaworska M., Zerkal A. (2023). Aspects of the Development of a New Energy Strategy in Ukraine: European Experience in the Use of Distributed Generation. [Aspekti rozvitku novoi yenergetichnoi strategii v Ukraïni: evropeiskii dosvid vikoristannya rozpodilenoï generatsii]. *Yekonomichnii visnik Donbasu*, 1(71), 2023. Retrieved from [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-1\(71\)-36-46](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2023-1(71)-36-46) (Accessed 27 September 2024) [in Ukrainian].

2. Pokhodenko B. (2023). Review and comparative analysis of energy security concepts of the European Union and Ukraine. [Oglyad ta porivnyalnyi analiz kontseptsii yenergetichnoi bezpeki Evropeiskogo soyuzu y Ukraïni]. *Visnik Kharkivskogo natsionalnogo universitetu imeni V. N. Karazina. Seriya «Mizhnarodni vidnosini. Yekonomika. Kraïnoznavstvo. Turizm»*, 2023(17), 56 – 79. Retrieved from <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2023-17-06> (Accessed 27 September 2024) [in Ukrainian].

3. Kovalenko Yu., Lazarenko D., Marchenko O. (2024). Energy security of the country during the war: barriers and prospects for overcoming. [Yenergetichna bezpeka kraïni pid chas viini: bar'eri ta perspektivi podolannya]. *Visnik Khmel'nitskogo natsionalnogo universitetu. Seriya: Yekonomichni nauki*. 326, 1 (2024), 262 – 266. Retrieved from <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-41> (Accessed 27 September 2024) [in Ukrainian].

4. Shevchenko O. (2021). Energy security as an integral element of ensuring the economic security of the state in the national security strategies of Ukraine. [Yenergetichna bezpeka yak nevid' emnii yelement zabezpechennya yekonomichnoi bezpeki derzhavi v strategiyakh natsionalnoi bezpeki Ukraïni]. *Naukovii visnik Uzhgorodskogo natsionalnogo universitetu. Seriya: Pravo*, 67. 163 – 168 Retrieved from <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.67.32> (Accessed 27 September 2024) [in Ukrainian].

5. Riabets N., Tymkiv I. (2024). Global energy security: concept, factors and ways of ensuring. [Globalna yenergetichna bezpeka: kontsept, faktori ta shlyakhi zabezpechennya]. *Yekonomika ta suspilstvo*, 61/2024. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-120> (Accessed 27 September 2024) [in Ukrainian].

6. Ilnytska U. (2023). Implementation of the common energy policy of the European union and implementation of secure energy initiatives through EU cooperation with international organizations. [Implementatsii spilnoi enerhetychnoi polityky Yevropeiskoho soiuzu ta realizatsii bezpekovykh enerhetychnykh initsiatyv cherez spivrobitnytstvo YeS z mizhnarodnymy orhanizatsiiamy]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svi-tove hospodarstvo*, 47. 36–40 [in Ukrainian].

7. Palamarchuk D., Palamarchuk N. (2021). Energy policy of the international energy agency member countries. [Analiz yenergetichnoi politiki kraïn-uchasnyts mizhnarodnogo yenergetichnogo agentstva]. *Investitsii: praktika ta dosvid*, 16. 39–45 [in Ukrainian].

8. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro shvalennya Energetichnoyi strategiyi Ukrayini na period do 2030 roku»: vid 15.03.2006, № 145-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the Energy Strategy of Ukraine for the period up to 2030 of March 15, 2006, № 145-r]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2006-%D1%80#Text> (Accessed 07 September 2024) [in Ukrainian].

9. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro shvalennya Energetichnoyi strategiyi Ukrayini na period do 2030 roku»: vid 24.07.2013, № 1071-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the Energy Strategy of Ukraine for the period up to 2030 of July 24, 2013, № 1071-r]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-2013-%D1%80#Text> (Accessed 07 September 2024) [in Ukrainian].

10. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro shvalennya Energetichnoyi strategiyi Ukrayini na period do 2035 roku «Bezpeka, yenergoefektivnist, konkurento-spromozhnist»: vid 18.08.2017, № 605-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the Energy Strategy of Ukraine for the period up to 2035 «Security, energy efficiency, competitiveness» of August 18, 2017, № 605-r]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text> (Accessed 07 September 2024) [in Ukrainian].

11. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro shvalennya Energetichnoyi strategiyi Ukrayini na period do 2050 roku»: vid 21.04.2023, № 373-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the Energy Strategy of Ukraine for the period up to 2050 of April 21, 2023, № 373-r]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2023-%D1%80#Text> (Accessed 07 September 2024) [in Ukrainian].

12. Zakon Ukrainy «Pro ratyfikaciyu Parizkoyi ugodi»: vid 14.07.2016, № 1469-VIII [Law of Ukraine On the ratification of the Paris Agreement of July 14, 2016, № 1469-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1469-19#Text> (Accessed 07 September 2024) [in Ukrainian].

13. Memorandum «Pro vzaemorozuminnyia shchodo Strategichnogo Yenergetichnogo Partnerstva mizh Ukraïnoyu ta Evropeiskim Soyuzom spilno z Evropeiskim Spivtovaristvom z atomnoi yenergiï»: vid 24.11.2016 № 984_003-16 [Memorandum «Of Understanding on a Strategic Energy Partnership between Ukraine and the European Union in association with the European Atomic Energy Community» of November 24, 2016, № 984_003-16]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-16#Text (Accessed 07 September 2024) [in Ukrainian].

14. Memorandum «Pro porozuminnyia shchodo spivrobitnitstva v yenergetichnii galuzi mizh Ukraïnoyu ta Evropeiskim Soyuzom»: vid 01.12.2005 № 994_694 [Memorandum «Understanding on energy cooperation between Ukraine and the European Union» of December 01, 2005, № 994_694]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_694#Text (Accessed 07 September 2024) [in Ukrainian].

15. Energetichna strategiya. Ministerstvo enerhetyky Ukrainy. [Ministry of Energy of Ukraine. Energy Strategy] *Official website* Retrieved from <https://mev.gov.ua/> (Accessed 07 September 2024).

16. European Energy Security Strategy (2014). [Communication from the Commission to the European Parliament and the Council]. *EUR-Lex*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0330> (Accessed 20 September 2024).

17. Energy Roadmap 2050 (2011). [Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions]. *EUR-Lex*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0885:FIN:EN:PDF> (Accessed 20 September 2024).
